

**בבית המשפט העליון בירושלים
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק**

העותרת:

מרכז לסיוע משפטי וסנגור קהילתי ליוצאי אתיופיה,
ע"ר 7-035571-58

מרח' יצחק שדה 34, תל אביב 67212
ע"י ב"כ עוה"ד פרופ' מיכאל קורינאלדי ו/או יצחק דסה ו/או גלעד
קורינאלדי ו/או מיכל כהן-קורינאלדי ו/או טליה גרינשטיין
מרחוב קרן היסוד 36, ירושלים 92149
טל': 02-5631378 פקס: 02-5610569

- נ ג ד -

המשיב:

הרב אשר אוחנה, שר לענייני הדתות
ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים
רח' צאלח א-דין 29, ירושלים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזה עתירה לבימ"ש נכבד זה למתן צו על תנאי המכוון נגד המשיב והמורה
לו להתייצב וליתן טעם:

א. מדוע לא יתן הוראה או צו לפי סעיף 10א לחוק שירותי הדת היהודיים [נוסח
משולב], תשל"א - 1971, לכל המועצות הדתיות בארץ לרשום לנישואין,
מועמדים מיהודי אתיופיה, כל אחד במועצה הדתית הקרובה למקום מגוריו.

ב. מדוע לא יוקצו לרשות רושם הנישואין הארצי ליהודי אתיופיה, הרב יוסף
הדנה, 2 תקנים נוספים עבור עוזרים לרב הדנה וכן משרד מתאים.

ג. מדוע לא יקבע לרב יוסף הדנה תקן של רב עיר.

ואלה נימוקי העתירה:

1. העותרת היא עמותה רשומה כחוק בישראל, שמטרתה העיקרית סיוע משפטי
ליוצאי אתיופיה ומשרדה הוא בתל אביב, כמפורט בכתרת.

2. המשיב מופקד מבחינה מנהלית על ענייני רישום נישואין, במועצות הדתיות,
וממנה את רושמי הנישואין (רבני ערים ועוד).

3. רישום הנישואין מתבצע בהתאם להוראות נוהל רישום נישואין, התשנ"ח, של
הרבנות הראשית לישראל, שהעתקם מצ"ב ומסומנים כנספח "א" וכן היא
מפרסמת מדי פעם לפעם הוראות לרבנים מורשים לנישואין. ראו לדוגמא
הוראות תוספת להוראות העיקריות מיום 28.2.2000 שהעתקם מצ"ב
ומסומנים כנספח "א1".

4. אומנם, לעניין רישום הנישואין של יהודי אתיופיה, נעשה, בשנת 1989, הסדר
מיוחד לפיו מונה רושם נישואין ארצי ליהודי אתיופיה. בשעתו מונה הרב דוד
חיים שלוש, הרב הראשי של נתניה, ובינתיים התפקיד עבר לרב יוסף הדנה, הרב

ליהודי אתיופיה, שהוסמך לכך על ידי הרבנות הראשית. ראו בג"צ 521/85 הרב ("קס") מנשה איילין אדגואיצ'ו נ' מועצת הרבנות הראשית לישראל, פ"ד מ"ג (2) 152 (להלן: הלכת אדגואיצ'ו). העתק פסק הדין מצ"ב ומסומן כנספח "ב".

5. למעשה, עולי אתיופיה המבקשים כיום להירשם לנישואין במועצות הדתיות במקומות מגוריהם, כגון: לוד, רמלה, אשדוד, יבנה, צפת, קריות (חוץ מקרית אתא), ירושלים, תל אביב ועוד, נתקלים בסירוב, עד כדי כך שאפילו אין פותחים עבורם תיק לרישום נישואין. הפקידים במועצות דתיות אלה אומרים לפונים כי אין הם רושמים לנישואין מועמדים מעולי אתיופיה ומפנים את יהודי אתיופיה המבקשים להירשם לנישואין אל הרב יוסף הדנה.

6. הנושא של רושם נישואין ארצי ליהודי אתיופיה נעשה בזמנו (1989) על מנת למצוא פתרון נישואין למקרים מיוחדים הנתקלים בהסתייגות מצד רושמי הנישואין במועצות הדתיות. אולם, מלכתחילה, היה ברור לכל, ואף נאמר בהלכת אדגואיצ'ו, כפי שיובא להלן, כי יהודי אתיופיה רשאים, ככל יהודי, לפנות למועצה הדתית במקום מגוריהם לשם רישום נישואין. יתירה מזאת, בשנת 1994 הוגשה עתירה נוספת (בג"צ 428/94), אשר נמחקה על יסוד הודעה מוסכמת עם פרקליטות המדינה מיום 18.10.1995, שהעתקה מצ"ב ומסומנת כנספח "ג" (על כל נספחיה - "ג" ו- "ג"). בנספח "ג" להודעה, מודיעה עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליטת המדינה (כתוארה אז), על יסוד הודעת לשכת הרב הראשי לישראל, הרב ישראל מאיר לאו, כי: "רישום נישואיהם של יהודים יוצאי אתיופיה, מתנהל כסדרו ומקובל על רושמי הנישואין והרבנים ברחבי הארץ כעניין שבשגרה, בלא אבחנה בינם לבין תושבי העיר האחרים".

7. בפועל, רוב המועצות דתיות כמפורט בסעיף 5 לעיל, מעדיפות, לכתחילה, במקום לפתוח למועמדים לנישואין מבני העדה, תיק רישום נישואין, כמקובל לגבי כל יהודי, להפנות, כאמור, את בני העדה אל רושם הנישואין הארצי. בכך, נשללת מיהודי אתיופיה, לרוב, האפשרות הרגילה והשווה לכל של רישום לנישואין במקומות מגוריהם. אולם, הדרך הנכונה היא כי המועצה הדתית תפתח תיק לרישום נישואין, לגבי יהודי אתיופיה כפי שמקובל לגבי כל יהודי אחר, ורק אם יתעוררו בעיות הלכתיות מיוחדות, להעביר את התיק לרושם הנישואין הארצי. העובדה כי מוצאו של אדם מאתיופיה גורם מלכתחילה לכך שהוא נזקק להסדר רישום נישואין מיוחד ולמשרד מיוחד, פוגע בעולי אתיופיה וגורם להם בושה וגם מאלץ אותם לכתת רגליהם מקצווי הארץ לתל אביב.

8. יודגש, כי כדי לסייע למועצות הדתיות ברחבי הארץ, הועמדו לרשות המועצות הדתיות רבנים שונים מבני העדה, על דעת הרבנות הראשית, שקבלו הכשרה רבנית לעסוק בנושאים הקשורים לרישום הנישואין של יהודי אתיופיה. גם עובדה זו לא שינתה את עמדתם של המועצות הדתיות השונות, המעדיפות, כאמור, שלא לטפל כלל ברישום הנישואין של בני העדה אלא להפנות את המבקשים לרושם הנישואין הארצי.

9. יצוין, לדוגמא, כי בשנת תשי"ב, כאשר התעוררה בעיה לגבי עדת "בני ישראל" מהודו, הוצעו הנחיות מיוחדות לגבי רישום הנישואין של בני העדה, אך בסופו של דבר, הודיעו הרבנים הראשיים לישראל בשנת תשמ"ב וזה לשונם:

"...כעת שמדובר בדור שני של יוצאי הודו, שהורתם ולידתם בקדושת ארץ ישראל, יש להם כשרות לכל דבר, וכל שאם החתן או אם הכלה לא נתגרשה בהודו לפני

נישואיה כשרים הם הילדים להינשא עם כל ישראל, כדת
משה וישראל, ללא טבילה לשם יהדות וחברות וללא כל
צורך בבדיקות או בירורים נוספים על אלה שמקובל ונהוג
אצל זוגות אחרים".

על הפולמוס סביב ההנחיות המיוחדות לעדת "בני ישראל" ועל ביטול ההנחיות
המיוחדות, כאמור, עתה כשמדובר בדור שני, ראו בספרו הח"מ, **חידת הזהות
היהודית**, נבו 2001, עמ' 147 - 149.

10. דוגמא זאת מובאת כדי להראות שהממסד הדתי צריך להיות ער לכך שכיום
מדובר כבר בדור שני של יהודי אתיופיה ואין מקום עוד להקפיד ולדקדק, כפי
שנעשו הדברים בתחילת שנות ה-80 וסמוך לכך.

11. ביום 16.10.02 פנה עו"ד דסה בשם העותרת אל המשיב בענין סירוב המועצות
הדתיות לרשום לנישואין יהודי אתיופיה, העתק המכתב **מצ"ב ומסומן כנספח
"ד"**.

12. על פי המכתב "ד" עולה כי פקידי המועצות הדתיות מפנים זוגות צעירים
מיהודי אתיופיה המעוניינים ברישום נישואיהם, אל הרב יוסף הדנה, היושב
ביפו, אף כשהדבר כרוך במרחק נסיעה של עשרות קילומטרים ממקום
מגוריהם. עד למועד הגשת עתירה זו, טרם נתקבל כל תשובה למכתב "ד".

13. ואולם, הרב הדנה, אשר פוקדים את משרדו מדי יום כ- 50 איש בתקווה לקבל
טיפול בענייניהם, אינו עומד במעמסה שכן כוח האדם והתקציבים הממלכתיים
העומדים לרשותו מוגבלים (במשרדו של הרב הדנה עובדים כרגע רק הרב
ומזכירתו). הנטל הכבד שפקידי המועצות נוטלים על כתפי הרב הדנה - מוגזם
ומשרדו של הרב, לפי דבריו, נמצא בשלב של קריסה. לפיכך, נתבקש המשיב
להפסיק לאלתר את המצב של סירוב פקידי המועצות לטפל ברשום נישואין של
בני יהדות אתיופיה וכן לטפל בדחיפות בבעיות כוח האדם במשרדו של הרב
הדנה. לרשות הרב הדנה הועמד משרד ברח' יהודה הימית, בתל אביב-יפו.

14. יצוין, כי כבר בעבר המליץ המשיב על תוספת תקנים ותקציבים לטיפול בבעיות
כוח האדם במשרדו של הרב הדנה. מצ"ב העתק מכתבו של המשיב מיום
20.1.02 המופנה אל מר סילבן שלום, שר האוצר, שהעתקו **מצ"ב ומסומן כנספח
"ה"**. מכתב "ה" מפנה אל מכתבו של שר הדתות קודם, מר יוסי ביילין בעניין
(מיום 30.1.02), שהעתקו **מצ"ב ומסומן כנספח "ו"**, בתגובה לפנייתו של הרב
הדנה מיום 25.1.01, שהעתקו **מצ"ב ומסומן כנספח "ז"**.

15. כמו-כן, יצוין כי כבר ביום 14.2.01, בהמשך לפנייתו של שר הדתות דאז, יוסי
ביילין, הסכים מנכ"ל הרבנות הראשית לישראל לקלוט את הרב הדנה ברבנות
הראשית ולהעמיד לרשותו משרד ולשלם לו באמצעות תקציב שיועבר מסעיף
המועצה הדתית. העתק המכתב **מצ"ב ומסומן כנספח "ח"**.

16. ואולם, עד היום משכורתו של הרב הדנה היא משכורת זעומה בסך של 7,500
ש"ח ברוטו, המשולמת לו באמצעות המועצה הדתית כפר הרוואה, אך בהשוואה
להיקף עבודתו ומעמדו, שהם כעבודתו של רב עיר, מן הראוי לגרום לכך כי הרב
הדנה יקבל תקן ראו למעמדו, וכן כוח אדם מתאים ומשרד.

הטיעון המשפטי:

17. הלכת אדגואיצ'ו (ראו סעיף 4 לעיל), הדגישה כי:

"כב' הרב שלוש, ישמש כרושם נישואין עבור יהודי אתיופיה, וזאת בנוסף לרבנים המקומיים ובתי הדין הרבניים המטפלים בעניינם. כל אחד מבני העדה יוכל להירשם לנישואין לפי בחירתו אצל הרב במקום מגוריו, או לחילופין, לפנות לכב' הרב שלוש ולהירשם אצלו". (הדגשה שלי - מ.ק.)

18. עקרון השוויון מחייב כי גם הרישום לנישואין יעשה באורח שווה לכל אדם, לאור עקרון היסוד כמפורט להלן.

19. עקרון השוויון הוא עקרון מרכזי בשיטת משפטנו, במסגרתו ישנה חשיבות ראשונה במעלה לחובתה של רשות ציבורית לנהוג בשוויון. שורה ארוכה של פסקי דין עיגנו מעמדו של עקרון זה, כפי שבא לידי ביטוי בבג"צ 2671/98 **שדולת הנשים בישראל נ' שר העבודה והרווחה**, פ"ד נב(3) 630, 650:

"עקרון מן הראשונים במלכות - משכמו ומעלה גבוה מכל שאר העקרונות - הוא עקרון השוויון".

20. בית משפט נכבד זה עמד על משמעותה הקשה של פגיעה בעקרון זה בבג"צ 104/87 **נבו נ' ביה"ד הארצי לעבודה ואח'**, פ"ד מד(4) 749, 760:

"ההפליה היא נגע היוצר תחושת קיפוח ותסכול היא פוגמת בתחושת השייכות ובמוטיבציה החיובית להשתתף בחיי החברה ולתרום לה. חברה אשר בה נוהגת הפליה אינה חברה בריאה, ומדינה שבה נהוגה הפליה לא תוכל להיקרא מדינה מתוקנת".

21. עם חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, עוגנה, בשורה ארוכה של פסקי דין, הזכות לשוויון, על רקע השתייכות קבוצתית, במסגרת הזכות לכבוד, כזכות על חוקתית, שהפגיעה בה תתאפשר רק במגבלות הקבועות בחוק היסוד. ראו בייחוד: בג"צ 5394/92 **הופרט נ' י"ד ושס"**, פ"ד מח(3) 353, 362; בג"צ 721/94 **אל-על נתיבי אויר לישראל נ' דנילוביץ' ואח'**, פ"ד מח(5) 501, 521, 526; בג"צ 453/94 **שדולת הנשים בישראל נ' ממשלת ישראל ואח'**, פ"ד מח(5) 501, 521, 526; בג"צ 451/94 **מילר נ' שר ביטחון**, פ"ד מט(4) 94, 133. "זמיר ומ' סובל, "השוויון בפני החוק" **משפט וממשל**, ה', 195.

22. לאחרונה, בבג"צ 1113/99 **עדאלה נ' השר לענייני דתות ואח'**, פ"ד נד(2) 164, 186-7, ציין כב' הנשיא ברק:

"עמדתי העקרונית הינה, כי השוויון מהווה זכות בעלת מעמד חוקתי. היא נכללת בזכות לכבוד. אכן, עקרון השוויון נגזר מכבוד האדם וקשור עימו קשר בל יינתק. על כן, מוכן אני - אילו נדרשתי לכך - לבחון אם חוק רגיל פוגע בעקרון השוויון שלא כדין (כלומר, בלא לקיים את הוראותיה של פסקת ההגבלה). במסגרת זו יהא מקום לבחון אם יש לחוק התקציב בעייתיות שהיא מיוחדת לו."

23. עמד על כך גם כבוד השופט המנוח ח' כהן ("ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית: עיונים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו", ספר היובל של הפרקליט (תשנ"ד) 9, 32):

"ההגנה על כבוד האדם אינה רק באיסור לשון הרע, כי אם גם בהבטחת שוויונו בזכויות ובסיכויים, ובמניעת הפלייה כלשהי מחמת מין, גזע, לשון, דעה, השתייכות פוליטית או חברתית, ייחוס משפחתי, מקור אתני, ארכוש או השכלה."

ראו גם:

Cohen, "On the Meaning of Human Dignity", 13 *Is. Y.B.H.R.* 226, 237 (1983); Erez Barak, "From an Unwritten Constitution: The Israeli Challenge in American Perspective", 26 *Columbia Hu.R.L.Rev.* (1995) 309, 344

24. הפליה ככלל מעוררת דחייה וניכור בין הקבוצה המפלה לזו המופלית ולעיתים מזינה שנאה. כדבריו של כבוד הנשיא א' ברק בבג"צ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל נ' יונתן דנילוביץ', פ"ד מח(5), 749, 761:

"הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות. המבקש הכרה בזכותו, צריך להכיר בזכותו של הזולת לבקש הכרה דומה. הצורך לקיים שוויון הוא חיוני לחברה ולהסכמה החברתית שעליה היא בנויה. השוויון שומר על השלטון בפני השרירות. אכן, אין לך גורם הרסני יותר לחברה מאשר תחושת בניה ובנותיה, כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם."

25. אומנם לגבי עולי אתיופיה נעשה בשעתו הסדר מיוחד אך הסדר זה אינו בא לגרוע אלא להוסיף על הוראות נוהל לרישום נישואין, בנסיבות מיוחדות, כאשר במקום היוזקות לבתי דין רבניים, יכול הנושא להידון לפני רושם הנישואין הארצי.

26. בהתאם לחוק שירותי הדת היהודיים [נוסח משולב], תשל"א - 1971, המשיב ממונה על המועצות הדתיות (שהן, כמובן, גוף הפועל על פי דין), ובסמכותו לפי סעיף 10א לחוק הנ"ל, לפעול לגבי מועצה דתית שאינה ממלאה חובה, כדלקמן:

"א. כל אימת שנראה לשר הדתות שמועצה לא מילאה חובה או לא ביצעה עבודה שהיא נדרשת או מוסמכת לעשות לפי חוק זה, רשאי הוא לדרוש ממנה בצו למלא את החובה או לבצע את העבודה תוך זמן הנקוב בצו.

ב. לא מלאה המועצה את הצו תוך הזמן האמור, רשאי שר הדתות, לאחר התייעצות עם ראש הרשות המקומית, למנות אדם הנראה לו מתאים

שימלא את החובה או יבצע את העבודה, ובלבד שהשכר וההוצאות הכרוכות בכך, יהיו על חשבון התקציב של המועצה."

העותרת תטען כי על פי התשתית העובדתית כמפורט לעיל, על המשיב לפעול בהתאם לסמכותו על פי סעיף 10א לחוק שירותי הדת [נוסח משולב], תשל"א - 1971. בית משפט נכבד זה מוסמך, בהתאם לסעיף 15(ד) לחוק יסוד: השפיטה, לכפות על המשיב למלא את חובתו על פי דין, כאמור.

27. אין העותרת יכולה למצוא סעד יעיל ודחוף במקום אחר.

28. התערבות של בית משפט נכבד זה דרושה לשם מתן סעד למען הצדק.

29. בתמיכה לעתירה, רצ"ב תצהיר מטעם העותרת.

30. אשר על כן, יתבקש כב' בית המשפט ליתן צו על תנאי המכוון נגד המשיב להתייצב וליתן טעם מדוע:

א. מדוע לא יתן הוראה או צו לפי סעיף 10א לחוק שירותי הדת היהודיים [נוסח משולב], תשל"א - 1971, כל אחד במועצה הדתית הקרובה למקום מגוריו.

ב. מדוע לא יוקצו לרשות רושם הנישואין הארצי ליהודי אתיופיה, הרב יוסף הדנה, 2 תקנים נוספים עבור עוזרים לרב הדנה וכן משרד מתאים.

ג. מדוע לא יקבע לרב יוסף הדנה תקן של רב עיר.

ד. לצוות ביום התשובה כי הצו על תנאי ייעשה למוחלט.

ה. לחייב את המשיב בהוצאות הגשת עתירה זו ובשכ"ט עו"ד העותרים.

פרופ' מיכאל קוסינאלדי, עו"ד
ב"כ העותרת